

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ЛІЦЕЯХ УКРАЇНИ

Сучасна освіта перебуває у стані постійних змін, що зумовлені стрімким розвитком технологій, глобалізацією, трансформаціями в умовах пандемії та війни та зростаючими вимогами до рівня компетентностей випускників. У цьому контексті профільна освіта відіграє важливу роль, адже вона спрямована на підготовку молоді до майбутнього професійного становлення та самореалізації. Ефективна профільна освіта повинна бути динамічною, гнучкою та орієнтованою на можливості, що відкриваються перед учнями. Вона має враховувати не лише індивідуальні потреби, здібності та інтереси кожного учня, а й ті виклики, які ставить перед суспільством сучасний світ.

Практика профільного навчання в ліцеях Європи демонструє успішну інтеграцію теоретичних знань із практичною підготовкою, завдяки тісній співпраці між навчальними закладами та представниками бізнесу, науковими установами та культурними організаціями. У європейських ліцеях розроблені спеціалізовані програми, що відповідають потребам сучасного ринку праці, а також сприяють розвитку критичного мислення, креативності та навичок самоосвіти. Такі практики дозволяють учням відчувати реалії професійної діяльності вже під час навчання, що значно покращує їхню адаптацію до швидкоплинних змін у світі [1]. В Україні процес впровадження профільного навчання перебуває на стадії інтенсивного розвитку. Відбувається процес інтеграції загальноосвітньої і фахової підготовки, що відображається в програмах навчальних закладів, які заглиблюються у сфери професійної середньої освіти, яка має свою специфіку [2]. Українські ліцеї поступово впроваджують спеціалізовані програми, орієнтовані на потреби локального ринку праці, та активно співпрацюють із міжнародними партнерами для обміну досвідом та кращими практиками. Специфічними для української системи освіти є фактори функціонування освітніх закладів в умовах воєнного стану: мінімізація освітніх втрат; індивідуалізації/персоналізації навчання з урахуванням об'єктивних можливостей учнів навчання; мотивації молоді до активного навчання в умовах воєнного стану в країні; психологічної та соціальної підтримки суб'єктів освітнього процесу [3; 4]. Випускники старшої школи опиняються перед необхідністю визначити подальший шлях розвитку, що потребує сформованої готовності до відповідального вибору. Готовність випускника до здійснення життєвого вибору є комплексним особистісним утворенням, яке включає когнітивні, мотиваційні, емоційно-вольові та діяльнісні компоненти. Наукові дослідження підтверджують, що ефективність формування готовності старшокласників до свідомого життєвого вибору залежить від багатьох чинників: особливостей освітнього середовища та загальна ситуація в країні, застосування сучасних методик профорієнтаційної роботи, інтеграції формального й неформального навчання, забезпечення психологічної підтримки учнів [5; 6].

Практика показує, що запровадження профільного навчання зумовлене необхідністю забезпечення диференціації та індивідуалізації освітнього процесу, що сприяє формуванню ключових компетентностей відповідно до інтересів, здібностей та майбутніх професійних планів учнів [7; 8]. Навчальні заклади в основному застосовують *предметну (предметно-поглиблену) модель профільного навчання* (розширене та поглиблене вивчення окремих предметів відповідно до профілю) та *професійно орієнтовану модель* (формування компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності, співпраця з підприємствами, установами, вищими навчальними закладами). На практиці дидактичний потенціал різних типів закладів освіти щодо здобуття учнями профільної середньої освіти визначає її спрямування, якість та специфічні аспекти. Наприклад, деякі навчальні заклади роблять спроби системно підійти до професійної орієнтації учнівства (інтегрування роботи шкільного психолога та інноваційних спроб, наприклад, кар'єрного освітнього радника). Ліцеї України вдосконалюють практичні механізми реалізації профільного навчання, визначаючи *специфіку та власні вимоги згідно з напрямком навчання та регіональними особливостями*. Наприклад, в *Одеському економічному ліцеї* щороку вивчаються потреби міста та області для визначення профілів навчання на наступний навчальний рік та проводиться анкетування учнів 9-х класів. Ліцей співпрацює з Одеським національним економічним університетом, Одеською Політехнікою, Одеським медичним університетом, Одеським аграрним університетом та Одеською національною юридичною академією. *Комунальний заклад «Василівський ліцей «Сузір'я»» Василівської міської ради Запорізької області* працює згідно з розробленою структурно-логічною моделлю формування персоніфікованої освітньої траєкторії. В закладі впроваджуються практичні механізми реалізації персоніфікації профільного навчання: диференціація, варіативність, адаптивність освітнього процесу; інтеграція цифрових технологій; створення індивідуальних навчальних маршрутів, що відповідають особистісним інтересам, здібностям та професійним прагненням учнів. В освітньому процесі старшої профільної школи *Криворізького ліцею «Кредо» Криворізької міської ради* розроблено дидактично-розвивальну модель тьюторингу та менторства як ключових механізмів для забезпечення індивідуального супроводу та підтримки учнів в їхньому освітньому і творчому розвитку. Застосовуються такі форми тьюторської підтримки, як: групові сесії; індивідуальні консультації; проектна діяльність.

Отже, важливими умовами для ефективного впровадження профільного навчання є адаптація освітнього процесу в умовах війни до викликів майбутнього, використання гнучких моделей навчання, зокрема дистанційних і змішаних форматів, упровадження інноваційних методик навчання, розвиток співпраці з роботодавцями та вітчизняними і зарубіжними вищими навчальними закладами, забезпечення психологічної підтримки учнів і вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська О.В. Профільна освіта: навчання для майбутнього. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2024: інтеграційні процеси в освіті у науковому дискурсі: збірник матеріалів VIII Міжнар. наук. конф. (Київ, 30 трав.*

2024 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України [за заг. ред. О.І. Локшиної]. Київ-Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД», 2024. С. 97–101.

2. Ляшенко О., Мальований Ю. Профільна середня освіта як об'єкт дидактичних досліджень. *Світ дидактики: дидактики в сучасному світі: зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 07-08 листопада 2023 р. / за наук. ред доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України О. Топузова, доктора педагогічних наук, професора О. Малихіна*. Київ: Видавництво «Людмила», 2024. С. 3–4.

3. Малихін О.В., Арістова Н.О., Ліпчевська І.Л. Профільна середня освіта: упровадження глобальних трендів у вітчизняній педагогіці. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2024: інтеграційні процеси в освіті у науковому дискурсі: збірник матеріалів VIII Міжнар. наук. конф. (Київ, 30 трав. 2024 р.)*. ТзОВ «Трек-ЛТД», м. Київ, Україна – м. Дрогобич, Україна. С. 207–210.

4. Алексєєнко Т., Петрук О., Барановська О., Ліпчевська І., Павлова Т. *Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у базовій середній освіті*. К.: Інститут педагогіки НАПН України, 2024. 52 с.

5. Барановська О. Дидактичні функції шкільного підручника у формуванні читачкої компетентності старшокласників як чинник успішної самореалізації в сучасному суспільстві. *Проблеми сучасного підручника*, (33), 2024. С. 6–22.

6. Барановська О. Формування готовності старшокласників до здійснення життєвого вибору. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XVII: Подолання кризових ситуацій у науці та освіті*. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2024. С. 65–68.

7. Реалізація технологій профільного навчання у закладах загальної середньої освіти: методичний посібник / О.В. Малихін, Н.О. Арістова, Л.В. Шелестова, В.І. Кизенко, О.П. Кравчук, С.Е. Кравчук, О.В. Чорноус. Київ: Конві Прінт, 2021. 197 с.

8. Профільне навчання: теорія і практика / Інститут педагогіки АПН України; Гімназія № 290 м. Києва / наук. ред. Л. А. Липова. Київ: ВВП «Компас», 2007. 192 с.